

2. Новий клінічний протокол «Екстрена медична допомога: догоспітальний етап» : затв.наказом МОЗ України від 05.06.2019 № 1269, <https://moz.gov.ua>, 05.06.2019, 317 ст.
3. Порядок медичного забезпечення поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України при виконанні оперативно-службових завдань під час подолання наслідків надзвичайних ситуацій, припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень : затв.наказом МВС України від 07.11.2017 № 910, <https://mvs.gov.ua>, 07.11.2017, 25 ст.
4. Методичні рекомендації з організації роботи мобільних медичних формувань : Управління охорони здоров'я та реабілітації МВС України, м.Київ. МВС України, 04.03.2019 № 33/1-551, 11ст.
5. Перша медична (екстрена) допомога з елементами тактичної медицини на догоспітальному етапі в умовах надзвичайних ситуацій : Тарасюк В.С., Матвійчук М.В. Паламар М.В., Поляруш В.В., Корольова Н.Д., Подолян В.М. Малик С.Л., Кривецька Н.В.. – Київ, Медицина, 2015, 368 ст.

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ ТА НЕВІДКЛАДНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Терзі О. О., д.ю.н., доцент, Кривда Г.Ф., д.м.н., професор

Одеський національний медичний університет, кафедра судової медицини

Вступ. Пандемія COVID-19 стала важким тягарем для систем охорони здоров'я у всьому світі. Попит на послуги закладів охорони здоров'я та медико-санітарних працівників, що швидко зростає, загрожує перевищити можливості систем охорони здоров'я держав, внаслідок чого вони не зможуть ефективно працювати. «Найкращим знаряддям захисту від спалаху будь-якої хвороби є сильна система охорони здоров'я», – наголошує Генеральний директор ВООЗ Тедрос Гебрейсус, – «COVID-19 показує, наскільки неміцними є системи охорони здоров'я багатьох держав світу, що змушує держави приймати важкі рішення щодо того, як найбільш ефективно задовольнити потреби населення» [1]. У чверті держав виникав збій у роботі служб екстреної допомоги [2]. Наприклад, у роботі цілодобової невідкладної допомоги – у 22 відсотках держав, пунктів переливання крові – у 23 відсотках, майже у кожній п'ятій державі виникали проблеми навіть із проведенням термінових хірургічних операцій [2]. ВООЗ акцентує, що до основних послуг у сфері охорони здоров'я, які повинні бути пріоритетними для держави належить надання невідкладної медичної допомоги [1].

Щодо діяльності ВООЗ у сфері співробітництва з підтримки екстреної допомоги у державах-членах у 2020 році сприяла підвищенню доступності кваліфікованих, готових до швидкого розгортання, сертифікованих та в основному самодостатніх бригад екстреної медичної допомоги для швидкого нарощування сил та засобів за допомогою понад 100 координаторів надзвичайних медичних бригад по всьому світу. Надзвичайні медичні бригади тісно співпрацювали з секретаріатом програми надзвичайних медичних бригад ВООЗ для реалізації та моніторингу операцій екстреного реагування у контексті COVID-19. ВООЗ і надалі підтримуватиме національні регулюючі органи у справі

формування механізмів регулювання, нагляду та оцінки продукції за допомогою попереднього схвалення та включення до переліку коштів для екстреного використання.

Метою статті є аналіз правових та організаційних основ надання екстреної та невідкладної допомоги під час пандемії COVID-19 в Україні.

Матеріали і методи. Методи дослідження вибрані з урахуванням поставленої мети дослідження. Для встановлення об'єктивності та обґрунтованості наукових положень, висновків, під час проведеного дослідження використовувався комплекс загальнонаукових та спеціальних наукових методів, зокрема таких, як: формально-юридичний метод використовувався для проведення аналізу юридичного змісту основ надання екстреної та невідкладної допомоги під час пандемії COVID-19 в Україні; за допомогою порівняльно-правового методу з'ясовано підходи законодавства іноземних держав до правових та організаційних основ надання екстреної та невідкладної допомоги під час пандемії COVID-19; метод прогнозування і моделювання використовувався для розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності правових та організаційних основ надання екстреної та невідкладної допомоги під час пандемії COVID-19; метод системного аналізу дозволив дослідити правові та організаційні основи надання екстреної та невідкладної допомоги під час пандемії COVID-19 в Україні; історико-правовий метод дозволив виявити особливості еволюції правових та організаційних основ надання екстреної та невідкладної допомоги під час пандемії COVID-19 в Україні. Використано також науково-евристичний потенціал таких філософських методів дослідження, як аналіз, синтез, дедукція, індукція, абстрагування тощо.

Результати. Відповідно до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» 1993 року «Екстрена медична допомога – медична допомога, яка полягає у здійсненні медичними працівниками відповідно до закону невідкладних організаційних, діагностичних та лікувальних заходів, спрямованих на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я» (стаття 35). Спеціальним законом, який регулює надання екстреної медичної допомоги є Закон України «Про екстрену медичну допомогу» 2013 року, саме частина 1 статті 3 встановлює, що «На території України кожен громадянин України та будь-яка інша особа мають право на безоплатну, доступну, своєчасну та якісну екстрену медичну допомогу, яка надається відповідно до цього Закону». Перш за все, в Україні екстрена медична допомога надається усім, хто знаходиться під юрисдикцією України. Дане положення Закону створює механізм забезпечення право на здоров'я гарантований Конституцією України. Саме стаття 49 Конституції України гарантує кожному право на охорону здоров'я і медичну допомогу. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» 1993 року у частині 2 статті 8 встановлює, що кожен громадянин має право на безоплатне отримання у державних та комунальних закладах охорони здоров'я медичної допомоги, до якої належать і екстрена медична допомога. Слід наголосити, що положення Закону 1993 року, значно звужує перелік осіб, які

можуть отримати в Україні екстрену медичну допомогу, тобто лише громадяни України, таким чином іноземці та апатриди не мають такої можливості.

Основні засади організації та функціонування системи екстреної медичної допомоги викладені у статті 5 Закону України «Про екстрену медичну допомогу» 2013 року. Так, система екстреної медичної допомоги в областях і місті Києві складається з центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, станцій екстреної (швидкої) медичної допомоги, бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги, відділень екстреної (невідкладної) медичної допомоги. Також, Закону України «Про екстрену медичну допомогу» 2013 року встановлює завдання системи екстреної медичної допомоги, зокрема: 1) надання доступної, безоплатної, своєчасної та якісної екстреної медичної допомоги відповідно до вказаного Закону, у тому числі під час виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків; 2) забезпечення медико-санітарного супроводу масових заходів та заходів за участю осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона; 3) забезпечення взаємодії з аварійно-рятувальними підрозділами міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади під час виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків.

Система екстреної медичної допомоги здійснює свою діяльність ґрунтуючись на принципах: 1) постійна готовність до надання екстреної медичної допомоги; 2) оперативне та цілодобове реагування на виклики екстреної медичної допомоги; 3) доступність та безоплатність екстреної медичної допомоги, її своєчасність, якість та пріоритетність; 3) послідовність та безперервність надання екстреної медичної допомоги та її відповідність єдиним вимогам; 4) регіональна екстериторіальність.

Дискусія (обговорення). У преамбулі Закону України «Про екстрену медичну допомогу» 2013 року вказано в яких умовах він діє з деталізацією на надзвичайні ситуації та ліквідації їх наслідків. Пандемія COVID-19 під час першої хвилі стала неочікуваною та «стресовою» для системи охорони здоров'я України, проте саме своєчасна, ефективна, професійна екстрена та невідкладна допомога є необхідним та важливим елементом в системі забезпечення охорони здоров'я, що створює умови для реалізації права на здоров'я. Необхідно зазначити, що саме на центральні органи виконавчої влади покладається обов'язок визначити єдині вимоги та критерії до закладів охорони здоров'я системи екстреної медичної допомоги та їх структурних одиниць, а також до закладів охорони здоров'я, які можуть бути залучені до надання екстреної медичної допомоги у разі виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків. У 2021 році Кабінет Міністрів України затвердив «Порядок взаємодії закладів охорони здоров'я, що входять до системи екстреної медичної допомоги, з аварійно-рятувальними службами та підрозділами центральних та інших органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування під час виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків».

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» 1993 року встановлює у частині 1 статті 27, що санітарно-епідемічне благополуччя територій і населених пунктів забезпечується системою державних стимулів та регуляторів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2012 року № 1118 були внесені зміни до Порядку інформування бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги про виклик екстреної медичної допомоги та їх направлення на місце події.

Міністерство охорони здоров'я України 28 березня 2020 року прийняло наказ № 722 «Організація надання медичної допомоги хворим на коронавірусну хворобу (COVID-19)», яким були затверджені «Стандарт екстреної медичної допомоги "Коронавірусна хвороба (COVID-19)"», «Стандарти медичної допомоги "Коронавірусна хвороба (COVID-19)"» і «Стандарт фармацевтичної допомоги "Коронавірусна хвороба" (COVID-19)». У «Стандарті екстреної медичної допомоги "Коронавірусна хвороба (COVID-19)"» вказується, що з пацієнтом, котрий звернувся за екстреною медичною допомогою, проводиться опитування відповідно до алгоритму опитування особи з підозрою на COVID-19 диспетчером центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф. Якщо під час опитування відсутні покази до виїзду бригади, то пацієнту надаються відповідні рекомендації. Якщо наявні покази до виїзду бригади до пацієнтів із підозрою на COVID-19, бригада, застосовуючи засоби індивідуального захисту, проводить обстеження, встановлює попередній діагноз та ступінь важкості захворювання і наявність показань до госпіталізації. Пацієнтам, які не мають показань до госпіталізації, надаються поради по самоізоляції та звернення до сімейного лікаря (а при відсутності сімейного лікаря - до регіональної/національної гарячої лінії COVID-19). Пацієнти, у яких наявні покази до госпіталізації, транспортуються бригадою центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф у визначений у регіоні заклад охорони здоров'я. Також Стандартом визначені обов'язкові критерії якості, які під час диспетчеризації проводиться опитування відповідно до алгоритму опитування особи з підозрою на COVID-19 диспетчером центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф: 1) визначаються ознаки невідкладного стану людини; 2) виявляються симптоми, які вказують на наявність COVID-19; 3) збирається інформація щодо контакту з хворим на COVID-19; 4) збирається інформація щодо визначення групи ризику; 5) отримана диспетчером інформація надається бригаді у повному обсязі; 6) надаються рекомендації особі, яка телефонує, задля зменшення ризику інфікування персоналу бригади центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф.

Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову «Деякі питання організації роботи оперативно-диспетчерських служб центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» від 28 грудня 2020 року № 1359, встановивши порядок роботи оперативно-диспетчерських служб центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф

Міністерство охорони здоров'я України ухвалило Наказ «Про затвердження Переліку причин звернень та скарг про необхідність надання екстреної медичної допомоги» від 16 лютого 2021 року № 263 відповідно до якого затвердження перелік причин звернень та скарг про необхідність надання екстреної медичної допомоги. Перелік побудований таким чином: головна скарга; режим реагування; стан дихання; стан свідомості; стан потерпілого; опис ситуації; коди. Наказ

Міністерства охорони здоров'я України № 263 визначив обов'язки диспетчерів оперативно-диспетчерських служб центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф щодо дотримування даного переліку.

Постановою № 339 від 9 березня 2021 року Кабінет Міністрів України ухвалив «Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті на 2021 рік на розвиток системи екстреної медичної допомоги та модернізацію і оновлення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я», «Порядок здійснення заходів щодо забезпечення розвитку системи екстреної медичної допомоги у 2021 році» і «Перелік медичних виробів та допоміжних засобів до них, систем медичних виробів, процедурних наборів, що закуповуються за кошти державного бюджету в межах здійснення заходів щодо забезпечення розвитку системи екстреної медичної допомоги у 2021 році».

18 серпня 2021 року був ухвалений Указ Президента України №369/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року "Про стан національної системи охорони здоров'я та невідкладні заходи щодо забезпечення громадян України медичною допомогою"», яким встановлювалося Кабінету Міністрів України забезпечити до 1 грудня 2021 року розроблення та затвердження Стратегічного плану розвитку системи охорони здоров'я населення на період до 2030 року, визначивши строки, відповідальних за виконання та чіткі механізми для забезпечення рівного доступу громадян України до своєчасної, безпечної та якісної екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої), паліативної медичної допомоги та реабілітації у сфері охорони здоров'я, передбачивши, включаючи створення умов для можливості застосування міжрегіональних клінічних маршрутів пацієнта при наданні екстреної медичної допомоги.

Міністерство закордонних справ України підготувало пам'ятку «Щодо надання медичної допомоги іноземним громадянам у випадках, пов'язаних з COVID-19: рекомендації Міністерства охорони здоров'я України» [3], в якій зазначається, що іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України, медична допомога надається на платній основі, якщо інше не передбачено міжнародними договорами чи законами України відповідно до пункту 2 Постанови КМУ від 19 березня 2014 року № 121. Таким чином, іноземні громадяни, які перебувають на території України, зобов'язані мати поліс медичного страхування для отримання медичної допомоги та/або заключити договір із закладами охорони здоров'я для отримання медичної допомоги. Також у пам'ятці вказується, що у разі виникнення симптомів пов'язаних із інфекційною хворобою COVID-19, іноземні громадяни можуть звертатися до страхових кампаній та визначених, ними закладів охорони здоров'я, якими укладені відповідні договори. Працівники закладів охорони здоров'я, які працюють на території України та мають відповідну ліцензію Міністерства охорони здоров'я України, обізнані та поінформовані щодо алгоритмів реагування, діагностики та лікування COVID-19, відповідно до наказів Міністерства охорони здоров'я України №185, № 292 та № 552. Відповідно, у випадку підозри на інфекційну хворобу COVID-19, пацієнт

перенаправляється до однієї із визначених інфекційних лікарень відповідно до місця перебування пацієнта. Дві таких лікарні визначені місцевими органами виконавчої влади у кожній області. Транспортування пацієнта може бути здійснено бригадою екстреної медичної допомоги, яка відповідно підготовлена для транспортування таких пацієнтів.

У випадку звернення іноземного громадянина за наданням екстреної медичної допомоги у зв'язку із інфекційною хворобою COVID-19, пацієнта також транспортує відповідна бригада екстреної медичної до однієї із визначених опорних інфекційних лікарень. Надання медичних послуг і лікарських засобів, пов'язаних із наданням екстреної медичної допомоги оплачується за рахунок коштів державного бюджету за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення (програмою медичних гарантій). Водночас, іноземці або особи без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України, зобов'язані компенсувати державі їх повну вартість відповідно до закону.

Всесвітня організація охорони здоров'я зазначає, що протоколом направлення пацієнтів з COVID-19, в якому зазначені належні умови лікування пацієнтів з легким та помірно тяжким (при малому ризику) перебігом COVID-19, може дозволятися медична допомога в умовах громади, в установі громади або вдома, а для пацієнтів з тяжким перебігом захворювання або перебувають у критичному стані – допомога у стаціонарах, у яких є можливість надання **базової екстреної допомоги** та проведення інтенсивної терапії (включаючи моніторинг, оксигенотерапію та сучасну респіраторну підтримку) та фармакотерапії (тобто застосування кортикостероїдів) [4]. Також ВООЗ наголошує включення надання планової та екстреної допомоги населенню до національних планів дій протидії COVID-19. У резолюції ВООЗ «Відповідь COVID-19» наголошується на необхідності підтримання постійного функціонування усієї системи охорони здоров'я держави [5, с. 92].

Висновки. Пандемія COVID-19 стала ще одним викликом для системи охорони здоров'я України і не тільки [6, р. 238]. Додаткове навантаження лягло і на екстрену та невідкладну медичну допомогу. Під час хвиль поширення COVID-19 посилюється і необхідність в наданні екстреної медичної допомоги, а відповідно умови її надання чітко встановленні на законодавчому рівні в Україні.

Список літератури

1. ВОЗ опубліковані рекомендації країнам по збереженню основних послуг охорони здоров'я в період пандемії COVID-19. URL: <https://www.who.int/ru/news/item/30-03-2020-who-releases-guidelines-to-help-countries-maintain-essential-health-services-during-the-covid-19-pandemic>
2. ВОЗ: COVID-19 б'єт по системам охорони здоров'я - як зменшити удар. URL: <https://news.un.org/ru/story/2020/08/1384832>
3. Щодо надання медичної допомоги іноземним громадянам у випадках, пов'язаних з COVID-19: рекомендації Міністерства закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/shchodo-pitan-nadannya-medichnoyi-dopomogi>

[inozemnim-gromadynam-u-vipadkah-povyazanih-z-covid-19-rekomendacivi-ministerstva-ohoroni-zdorovya-ukravini](#)

4. Руководство по оперативному планированию. COVID-19. Стратегический план по обеспечению готовности и реагирования. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/341451/WHO-WHE-2021.03-rus.pdf>

5. Хендель Н. В. Діяльність Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я ВООЗ у боротьбі з поширенням COVID-19 / Український часопис міжнародного права: науково-практичний журнал, 2020, № 2. С. 91-95.

6. Terzi O. O., Gladchuk I. Z., Shpak I. V. Psychological Rehabilitation During a Coronavirus Pandemic. Legal Aspects / Acta Balneologica. Tom LXIII Number 3 (164)/2021. P. 238-241.